

**НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМ. О.О.БОГОМОЛЬЦЯ**

**Кафедра оперативної хірургії та топографічної анатомії**

**«ЗАТВЕРДЖУЮ»**  
Проректор з науково-педагогічної  
та навчальної роботи  
проф.Власенко О.М.

---

«\_26\_»серпня \_2021 р

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**  
**КЛІНІЧНА АНАТОМІЯ ТА ОПЕРАТИВНА ХІРУРГІЯ**

**Освітній рівень : другий (магістерський) рівень вищої освіти**

**Галузь знань: 22 «ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я»**

**Спеціальність: 221 «СТОМАТОЛОГІЯ»**

**Освітня програма - робоча програма навчальної дисципліни**

**2021 - 2022 навчальний рік**

Робоча програма навчальної дисципліни «Клінічна анатомія та оперативна хірургія» для студентів за напрямком підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти, за спеціальністю 221 «СТОМАТОЛОГІЯ» II курсу стоматологічного факультету

**РОЗРОБНИКИ:**

- **КОБЗАР О.Б.** – завідувач кафедри оперативної хірургії та топографічної анатомії НМУ ім. О.О.БОГОМОЛЬЦЯ, к.м.н. доцент
- **ШЕВЧЕНКО О.О.** – професор кафедри оперативної хірургії та топографічної анатомії НМУ ім. О.О.БОГОМОЛЬЦЯ, д.м.н., професор
- **ДОРОШЕНКО С.В.** – доцент кафедри оперативної хірургії та топографічної анатомії НМУ ім. О.О.БОГОМОЛЬЦЯ, к.м.н.

**РОБОЧУ ПРОГРАМУ СХВАЛЕНО** на засіданні кафедри оперативної хірургії та топографічної анатомії НМУ (циклової комісії)

Протокол від \_\_\_\_\_ 2020 р. № \_\_\_\_\_

Завідувач кафедри (голова циклової комісії)  
оперативної хірургії та топографічної анатомії  
\_\_\_\_\_ к.м.н. доцент Кобзар О.Б.

Перезатверджено :

На 21/22 н.р. \_\_\_\_\_ Кобзар О.Б. «\_26» \_серпня\_ 2021 р. Протокол № 1 \_\_\_\_

## 1.Опис навчальної дисципліни

| наіменування показників                                                                                                                              | Галузь знань,<br>напрям підготовки,<br>освітньо-кваліфікаційний<br>рівень                                                    | Характеристика<br>навчальної<br>дисципліни |                      |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------|----------------------|
|                                                                                                                                                      |                                                                                                                              | енна форма<br>навчання                     | на форма<br>навчання |
| Кількість кредитів - 3                                                                                                                               | Галузь знань –<br>22 «Охорона здоров'я»<br>Напрям підготовки –<br>фахівців другого<br>(магістерського) рівня<br>вищої освіти | Нормативна                                 |                      |
| Модулів – 1<br>Змістових модулів – 2<br>Індивідуальне науково-дослідне<br>завдання – мультимедійна<br>презентація з сучасних оперативних<br>втручань | Спеціальність –<br>222 «Стоматологія»                                                                                        | Рік підготовки                             |                      |
|                                                                                                                                                      |                                                                                                                              | 2 рік                                      | -                    |
|                                                                                                                                                      |                                                                                                                              | Семестр                                    |                      |
|                                                                                                                                                      |                                                                                                                              | III                                        | -                    |
|                                                                                                                                                      |                                                                                                                              | Лекції                                     |                      |
| Загальна кількість<br>годин - 90                                                                                                                     | Освітньо-кваліфікаційний<br>рівень-<br>«магістр медицини»                                                                    | 10                                         | -                    |
|                                                                                                                                                      |                                                                                                                              | ктичні, семінарські                        |                      |
|                                                                                                                                                      | 30                                                                                                                           | -                                          |                      |
|                                                                                                                                                      | Лабораторні                                                                                                                  |                                            |                      |
|                                                                                                                                                      | -                                                                                                                            | -                                          |                      |
|                                                                                                                                                      | Самостійна робота                                                                                                            |                                            |                      |
|                                                                                                                                                      | 50                                                                                                                           | -                                          |                      |
|                                                                                                                                                      | Індивідуальні<br>завдання-                                                                                                   |                                            |                      |
|                                                                                                                                                      | Протокол операції                                                                                                            |                                            |                      |
|                                                                                                                                                      | Контрольна робота                                                                                                            |                                            |                      |
|                                                                                                                                                      | Вид контролю                                                                                                                 |                                            |                      |
| ПК                                                                                                                                                   | -                                                                                                                            |                                            |                      |

## **2. Мета, очікуванні результати навчання та критерії оцінювання результатів навчання**

**Мета** - набуття кожним студентом конкретних знань з клінічної анатомії, необхідних для обґрунтування клінічного діагнозу, розуміння патогенезу різних захворювань, розвитку можливих ускладнень, а також вибору найбільш раціональних методів хірургічного втручання, оволодіння технічними прийомами і навичками оперативних втручань.

### **Результати навчання:**

#### **знати:**

- клінічну анатомію ділянок та органів голови та шиї людини
- інтерпретацію топографоанатомічних взаємозв'язків органів з позицій варіаційної та вікової клінічної анатомії;
- демонструвати володіння технікою виконання основних оперативних втручань на трупах людей та тварин
- основні принципи та техніку використання хірургічних інструментів;
- принципи первинної хірургічної обробки ран;
- основні етапи оперативних втручань, які найбільш часто застосовуються в практичній медицині;
- принципи виконання основних оперативних втручань на трупах людей, експериментальних тварин та тренажерах.

#### **вміти:**

- використовувати знання з клінічної анатомії для обґрунтування діагнозу різних патологічних станів;
- використовувати знання з клінічної анатомії для обґрунтування патогенетичних механізмів розвитку різних патологічних станів;
- володіти основними хірургічними інструментами;
- володіти основними принципами первинної хірургічної обробки ран;
- використовувати знання з клінічної анатомії для вибору способу оперативного втручання;
- володіти технікою виконання основних оперативних втручань на трупах людини, тваринах та тренажерах
- використовувати знання з клінічної анатомії для попередження інтра-та постоперативних ускладнень, що обумовлені віковими та індивідуальними особливостями ділянок, внутрішніх органів та інших анатомічних утворень;

### **Критерії оцінювання результатів навчання:**

Критерієм успішного проходження студентом підсумкового оцінювання є отримання мінімальних оцінок за кожним запланованим результатом навчальної дисципліни.

## **3. Програма навчальної дисципліни**

### **Змістовий модуль 1.**

#### **«Вступ до клінічної анатомії та оперативної хірургії».**

#### **Тема 1. Вступ до клінічної анатомії та оперативної хірургії**

Історія розвитку навчальної дисципліни «Клінічна анатомія та оперативна хірургія».

Предметне поле і завдання клінічної анатомії. Методи топографо-анатомічного дослідження.

Предметне поле і завдання оперативної хірургії. Класифікація хірургічних операцій. Етапи оперативних втручань. Принципи оперативних втручань

## **Тема 2. Первинна хірургічна техніка.**

Хірургічний інструментарій і зшивальна апаратура.

Техніка роз'єднання і з'єднання тканин. Сучасний шовний матеріал та зшиваюча апаратура. Шви. Вузли Тимчасова та остаточна зупинка кровотечі. Класифікація та принципи місцевого знеболювання. Принципи первинної хірургічної обробки ран.

### ***Змістовий модуль 2.***

#### ***«Клінічна анатомія та оперативна хірургія голови»***

## **Тема 3. Клінічна анатомія та оперативна хірургія мозкового відділу голови.**

Клінічна анатомія ділянок та порожнини мозкового відділу голови.

Клінічна анатомія мозкових оболонок і міжоболонових просторів. Схема черепно-мозкової топографії. Первинна хірургічна обробка ран мозкового відділу голови. Гематоми мозкового відділу голови. Трепанация черепа (декомпресивна і кістково-пластична). Антротомія.

Поняття про хірургічні втручання при аневризмах, внутричерепних гематомах та крововиливах, пухлин порожнини черепа. Ендоваскулярні втручання, Краніонавігація

## **Тема 4. Клінічна анатомія та оперативна хірургія лицевого відділів голови.**

Клінічна анатомія ділянок лицевого відділу голови. Межі, поширення будова, судини і нерви, клітковинні простори бокової, глибокої і передньої ділянок лица. Клінічна анатомія привушної залози. Клінічна анатомія клітковинних просторів лица, шляхи розповсюдження запальних процесів. Клінічна анатомія приносних пазух

Інфільтраційне і провідникове знеболювання на обличчі. Хірургічна обробка щелепно-лицевих ран. Типові розрізи при абцесах і флегмонах лица. Інструментарій і операція видалення зубів. Розкриття верхньощелепної та фронтальної пазух. Відновні операції при вроджених вадах порожнини рота. Резекції верхньої і нижньої щелепи. Операції при анкілозі скронево-нижньощелепного суглоба

### ***Змістовий модуль 3.***

#### ***«Клінічна анатомія та оперативна хірургія шиї»***

## **Тема 5. Клінічна анатомія і оперативна хірургія ділянок та органів шиї.**

Клінічна анатомія ділянок, трикутників шиї. Клінічна анатомія фасцій та клітковинних просторів шиї, шляхи розповсюдження запальних процесів. Судини та нерви шиї. Клінічна анатомія органів шиї (гортань, трахея, глотка, стравохід, щитоподібна залоза).

Оголення і перев'язка зовнішньої та загальної сонних артерій. Вагосимпатична блокада за О.В.Вишневським та М.Н.Бурденко. Первинна хірургічна обробка ран шиї. Операції при запальних процесах шиї. Середні і бокові кисти та свищі шиї, методи їх хірургічного лікування. Аневризми сонної артерії і техніка операцій при них. Операції при флебектазії яремних вен. Операції при кривошиї.

Трахеостомія та конікотомія. Інтубація трахеї. Операції на щитоподібній залозі.

## **4. Структура навчальної дисципліни**

Видами навчальної діяльності студентів згідно з навчальним планом є лекції, практичні заняття, індивідуальна самостійна робота студентів (ІСР).

| Назва змістових модулів та тем | Кількість годин |              |   |     |     |         |
|--------------------------------|-----------------|--------------|---|-----|-----|---------|
|                                | Денна форма     |              |   |     |     |         |
|                                | усього          | В тому числі |   |     |     |         |
|                                |                 | Л            | П | лаб | інд | СР<br>С |
| 1                              | 2               | 3            | 4 | 5   | 6   | 7       |

|                                                                                             |           |           |           |          |          |           |
|---------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|-----------|-----------|----------|----------|-----------|
| <b>Змістовий модуль 1. «Вступ до клінічної анатомії та оперативної хірургії».</b>           |           |           |           |          |          |           |
| <b>Тема 1.</b> Вступ до клінічної анатомії та оперативної хірургії                          | 3         | -         | 2         |          |          | 1         |
| <b>Тема 2.</b> Первинна хірургічна техніка.                                                 | 3         | -         | 2         |          |          | 3         |
| Разом за змістовим модулем 1                                                                | <b>8</b>  | <b>-</b>  | <b>4</b>  |          |          | <b>4</b>  |
| <b>Змістовий модуль 2. Клінічна анатомія та оперативна хірургія голови</b>                  |           |           |           |          |          |           |
| <b>Тема 3.</b> Клінічна анатомія та оперативна хірургія мозкового відділу голови            | 12        | 2         | 4         | -        | -        | 6         |
| <b>Тема 4.</b> Клінічна анатомія та оперативна хірургія голови                              | 42        | 6         | 12        |          |          | 24        |
| Разом за змістовим модулем 2                                                                | <b>54</b> | <b>8</b>  | <b>16</b> |          |          | <b>30</b> |
| <b>Змістовий модуль 3. «Клінічна анатомія та оперативна хірургія ділянок і органів шиї»</b> |           |           |           |          |          |           |
| <b>Тема 5.</b> Клінічна анатомія та оперативна хірургія ділянок та органів шиї.             | 20        | 2         | 8         |          |          | 10        |
| Разом за змістовим модулем 3                                                                | <b>20</b> | <b>2</b>  | <b>8</b>  |          |          | <b>10</b> |
| <b>Підсумковий модульний контроль</b>                                                       | <b>8</b>  | <b>-</b>  | <b>2</b>  |          |          | <b>6</b>  |
| <b>Всього годин за модуль 1</b>                                                             | <b>40</b> | <b>10</b> | <b>30</b> | <b>-</b> | <b>-</b> | <b>50</b> |

#### 5. Теми лекцій

| №                                      | Тема                                                                                                                           | Кількість годин |
|----------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|
| <b>Тематичний план лекцій модулю 1</b> |                                                                                                                                |                 |
| 1                                      | Вступ до клінічної анатомії та оперативної хірургії. Клінічна анатомія і оперативна хірургія ділянок мозкового відділу голови: | 2               |
| 2                                      | Клінічна анатомія і оперативна хірургія ділянок лицевого відділу голови:                                                       | 4               |
| 3                                      | Клінічна анатомія і оперативна хірургія ділянок та органів шиї                                                                 | 4               |
|                                        | <b>ВСЬОГО за навчальну дисципліну</b>                                                                                          | <b>10</b>       |

#### 6. Теми практичних занять

| №                                                                                            | Тема                                                                                   | Кільк.год |
|----------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>Змістовий модуль 1. Вступ до клінічної анатомії та оперативної хірургії</b>               |                                                                                        |           |
| 1                                                                                            | Принципи, класифікація та етапи хірургічних операцій. Хірургічний інструментарій       | 2         |
| 2                                                                                            | Первинна хірургічна техніка                                                            | 2         |
| <b>Змістовий модуль 2. Клінічна анатомія і оперативна хірургія мозкового відділу голови.</b> |                                                                                        |           |
| 3                                                                                            | Клінічна анатомія та оперативна хірургія ділянок мозкового відділу голови. Антротомія. | 2         |

|                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |   |
|------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---|
| 4                                                                | Клінічна анатомія та оперативна хірургія порожнини черепа. Схема краніоцеребральної топографії. Характеристика гематом мозкового відділу голови та порожнини черепа. Трепанації черепа. Первинна хірургічна обробка черепно-мозкових ран                                                                                                    | 2 |
| 5                                                                | Клінічна анатомія бокового відділу лиця. Привушна слинна залоза. Глибока (міжщелепна) ділянка лиця. Кровопостачання лиця, особливості венозної системи лиця, лімфовідтік. Видалення привушної слинної залози.                                                                                                                               | 2 |
| 6                                                                | Клінічна анатомія та оперативна хірургія присередньої ділянки лицевого відділу голови. Клінічна анатомія ротової ділянки, присінка і порожнини рота. Клінічна анатомія язика. Топографічна анатомія дна порожнини рота. Резекція верхньої і нижньої щелепи. Операції при анкілозі скронево-нижньощелепного суглоба.                         | 2 |
| 7                                                                | . Клінічна анатомія та оперативна хірургія присередньої ділянки лицевого відділу голови. Клінічна анатомія носової ділянки. Ділянка носа (зовнішній ніс і порожнина носа). Клінічна анатомія приносових пазух. Розкриття верхньощелепної та лобової пазух. Операції при природженому незрощенні верхньої губи і піднебіння (уранопластика). | 2 |
| 8                                                                | Клінічна анатомія лицевого та трійчастого нервів і їх гілок. Іннервація лиця. Місцеве знеболювання на лиці - повідникова центральна і периферична анестезії                                                                                                                                                                                 | 2 |
| 9.                                                               | Знеболювання гілок трійчастого нерва                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | 2 |
| 10.                                                              | Клінічна анатомія фасцій і клітковинних просторів лиця. Операції при гнійних процесах лиця. Принципи первинної хірургічної обробки ран лицевого відділу голови                                                                                                                                                                              | 2 |
| Змістовий модуль 3.Клінічна анатомія і оперативна хірургія шиї.. |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |   |
|                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |   |
| 11                                                               | Клінічна анатомія та оперативна хірургія шиї. Ділянки та трикутники шиї, фасції шиї. Оголення і перев'язка зовнішньої і загальної сонних артерій. Видалення лімфатичних вузлів шиї (операції Ванаха і Крайля).                                                                                                                              | 2 |
|                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |   |
| 12                                                               | Клінічна анатомія клітковинних просторів шиї. Особливості ран шиї. Принципи первинної хірургічної обробки ран шиї. Розрізи при флегмонах та абцесах шиї. Ваго-симпатична блокада за О.В.Вишневським- М.Н.Бурденко.                                                                                                                          | 2 |



|    |                                                                                                                                                               |        |
|----|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------|
| 13 | Клінічна анатомія органів ший (гортань, трахея). Конікотомія. Трахеотомія, трахеостомія. Інтубація трахеї.                                                    | 2      |
| 14 | Клінічна анатомія органів ший ( глотка, стравохід, щитоподібна залоза). Принципи субтотальної, субкапсулярної резекції щитоподібної залози за О.В.Миколаєвим. | 1<br>1 |
| 15 | <b>Підсумковий модульний контроль</b>                                                                                                                         | 2      |

### 7. Самостійна робота

| №    | Тема                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | Кільк. годин |
|------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------|
| 1    | Принципи, класифікація та етапи хірургічних операцій. Хірургічний інструментарій. Мікрохірургічна техніка. Сучасний шовний матеріал та зшиваюча апаратура                                                                                                                                                                                                                                          | 1            |
| 2    | Первинна хірургічна техніка<br>.Техніка підшкірних, внутрішньом'язових, внутрішньовенних, внутрішньоартеріальних ін'єкцій і вливань. Венесекція та венепункція. Види місцевого знеболювання                                                                                                                                                                                                        | 3            |
| 3    | Клінічна анатомія та оперативна хірургія мозкового відділу голови<br>Кровообіг та іннервація мозкового відділу голови. Анатомо-фізіологічні особливості черепно-мозкового відділу голови в дитячому віці. Вроджені вади мозкового черепа.                                                                                                                                                          | 2            |
| 4    | Клінічна анатомія та оперативна хірургія порожнини черепа.<br>Первинна хірургічна обробка ран черепа. Поняття про хірургічні втручання при аневризмах і нетравматичних крововиливах та пухликах порожнини черепа. Ендоваскулярні втручання, Краніонавігація                                                                                                                                        | 4            |
| 5    | Клінічна анатомія лицевого та трійчастого нервів. Іннервація лиця.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | 4            |
| 6    | Інфільтраційне і провідникове знеболювання на обличчі.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | 4            |
| 7    | Клінічна анатомія та оперативна хірургія бічної ділянки лицевого відділу голови. Особливості ран лицевого відділу голови. Принципи первинної хірургічної обробки ран лицевого відділу голови. Клінічна анатомія привушної залози. Клінічна анатомія клітковинних просторів лиця, шляхи розповсюдження запальних процесів. Клінічна анатомія приносних пазух. Первинна хірургічна обробка ран лиця. | 4            |
| 8    | Клінічна анатомія та оперативна хірургія очноямкової та носової ділянок лицевого відділу голови. Принципи ринопластики. Мігруюче стебло В.П.Філатова.                                                                                                                                                                                                                                              | 4            |
| 9-10 | Клінічна анатомія та оперативна хірургія ротової ділянки. Резекція верхньої і нижньої щелепи. Операції при анкілозі скронево-нижньощелепного суглоба. Поняття про хейлопластику. Пластика дефектів нижньої щелепи.                                                                                                                                                                                 | 8            |

|       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |           |
|-------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| 11-12 | Клінічна анатомія та оперативна хірургія шиї. Оголення і перев'язка зовнішньої та загальної сонних артерій. Вагосимпатична блокада за О.В.Вишневським та М.Н.Бурденко. Первинна хірургічна обробка ран шиї. Операції при запальних та гнійних процесах шиї. Серединні і бокові кисти та свищі шиї, методи їх хірургічного лікування. Аневризми сонної артерії і техніка операцій при них. Операції при флебектазії яремних вен. Операції при кривошиї. | 5         |
| 13-14 | Клінічна анатомія та оперативна хірургія органів шиї. Трахеостомія та конікотомія. Інтубація трахеї. Операції на щитоподібній залозі. Оперативні доступи до шийної частини стравоходу. Видалення лімфатичних вузлів шиї (операції Ванаха і Крайля).                                                                                                                                                                                                    | 5         |
| 15    | Підготовка до підсумкового контролю                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | 6         |
|       | <b>ВСЬОГО</b> за навчальну дисципліну                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | <b>50</b> |

#### **8. Індивідуальні завдання:**

##### ***Рекомендовані теми протоколів операцій (письмових робіт)***

1. Декомпресивна трепанація черепа.
2. Кістковопластична трепанація черепа.
3. Антротомія.
4. Розкриття верхньощелепної пазухи (гайморотомія).
5. Розкриття фронтальної пазухи.
6. Види інфільтраційного місцевого знеболювання в ділянці рота
7. Повідникова периферична анестезія ділянки рота
8. Повідникова центральна анестезія ділянки рота та лиця.
9. Операції при вродженому незрощенні верхньої губи.
10. Операції при вродженому незрощенні піднебіння (уранопластика).
11. Резекція верхньої щелепи
12. Резекція нижньої щелепи
13. Операції при анкілозі скронево-нижньощелепного суглоба
14. Ваго-симпатична блокада за О.В.Вишневським і М.Н.Бурденко.
15. Оголення сонних артерій в сонному трикутнику
16. Операції при флебектазії яремних вен.
17. Верхня та нижня трахеотомія,
18. Субтотальна субкапсулярна струмектомія за О.В.Ніклеєвим.
19. Операції при вроджених свищах і кистах шиї.

#### ***Індивідуальна самостійна робота***

Мультимедійні презентації сучасних оперативних втручань відповідно до тем практичних занять

#### **9. Методи навчання**

- робота в групах
- розв'язування ситуаційних задач
- розв'язування тестових завдань
- методи моделювання клінічних ситуацій

#### **10. Методи та форми контролю, розподіл балів, які отримують студенти, оцінювання**

**Поточний контроль** передбачає 100 % опитування студентів групи на практичному, занятті з обов'язковим оцінюванням всіх складових елементів заняття – тестового контролю, усного опитування, вирішення ситуаційних задач, опису препаратів, тощо. Кожна тема заняття передбачає також проведення контролю практичних навичок.

На кожному **практичному занятті** проводяться такі методи поточного контролю:

- перевірка самостійної письмової роботи на кожне заняття, яка була виконана у позааудиторний час - ідентифікування анатомічних структур на топографоанатомічних малюнках в розділі «Самостійна робота» на сайті кафедри з наступним заповненням таблиць в зошитах для самостійної роботи;
- контроль системою тестових завдань вихідного та кінцевого рівня знань за темою практичного заняття оцінюють за шкалою:  
 59 % та менше правильних відповідей оцінка «2»  
 60% - 74% правильних відповідей оцінка «3»  
 75 % -89 % правильних відповідей оцінка «4»  
 90-100% правильних відповідей оцінка «5».
- усна відповідь на стандартизовані питання за матеріалом поточної теми, попередніх тем, знання яких необхідно для розуміння поточної теми;
- розв'язування клінічних ситуаційних задач;
- контроль практичних навичок на трупах, тренажерах та біологічному матеріалі.

За кожний етап заняття і елемент поточного контролю студент отримує традиційну оцінку «5-4-3-2», із яких викладач формує середню арифметичну оцінку за заняття, яка конвертується у бали згідно шкали (розподілу), що передбачена робочою навчальною програмою, яка була складена і затверджена до початку вивчення дисципліни. У випадку якщо під час формування середньої арифметичної традиційної оцінки за заняття студент отримує «2», то дана оцінка конвертується у 0 балів.

Контроль та оцінювання **письмової роботи «Протокол операції»** здійснюється під час відповідного аудиторного практичного заняття та додаються до суми балів поточної успішності в окремій графі академічного журналу. Студент може виконати одну письмову роботу «Протокол операції» за курс дисципліни.

Контроль та оцінювання **індивідуальної самостійної роботи (ICP)** здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті та додаються до суми балів поточної успішності, які зараховуються в окремій графі академічного журналу..

На 10 занятті (III семестр) проводиться **контрольна робота** (етапний контроль знань) з використанням системи тестових завдань кінцевого рівня знань або клінічних ситуаційних задач, стандартизованих контрольних питань. Контрольна робота не перескладається, результати контрольної роботи додаються до суми балів поточної успішності, які зараховуються в графі практичних занять академічного журналу. Оцінка і бали за контрольну роботу зараховуються в поточну успішність.

При засвоєнні кожної теми дисципліни за поточну навчальну аудиторну діяльність, ICP, письмову роботу «Протокол операції» та контрольну роботу студенту виставляються оцінки за 4-ри бальною традиційною шкалою, які конвертуються у бали.

| Співвідношення традиційної шкали оцінок та балів за різні форми аудиторної та індивідуальної самостійної роботи |   |   |                       |   |   |                                   |               |   |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---|---|-----------------------|---|---|-----------------------------------|---------------|---|
| ПРАКТИЧНІ<br>ЗАНЯТТЯ<br>14<br>(28 годин),                                                                       | 5 | 5 | ICP<br><br>(50 годин) | 5 | 5 | ПРОТОКОЛ<br>ОПЕРАЦІЇ<br>1 ЗА КУРС | ЗАРАХОВАНИЙ   | 5 |
|                                                                                                                 | 4 | 4 |                       | 4 | 4 |                                   |               |   |
|                                                                                                                 | 3 | 3 |                       | 3 | 3 |                                   | НЕЗАРАХОВАНИЙ | 0 |
|                                                                                                                 | 2 | 0 |                       | 2 | 0 |                                   |               |   |

**Сума балів за поточну успішність складається з суми балів за практичні заняття, за ІСР, за протоколи операцій. Мах. кількість - 80 балів**  
**Допуск до ПК – 75% відвіданих аудиторних занять, допуск у бальному вираженні не встановлюється. Студент не допускається до ПК при наявності 5 та більше «НБ» з аудиторних занять.**

**Підсумковий контроль дисципліни** здійснюється по завершенню вивчення усіх тем модуля на останньому практичному занятті модуля.

До підсумкового контролю допускаються студенти, які виконали всі види робіт, передбачені начальною програмою, були присутні на 75% аудиторних занять (лекції та практичні заняття) із тією накопиченою сумою балів впродовж вивчення дисципліни. Допуск у бальному вираженні не встановлюється.

До підсумкового контролю не допускаються студенти, що пропустили **6 та більше аудиторних занять** (лекції та практичні заняття) та вважаються такими, які не виконали навчальну програму і план з дисципліни. Студенти, які на допускаються до ПК, мають право пройти повторне навчання курсу дисципліни на платній основі за окремим договором з адміністрацією університету в канікулярний період за окремим навчальним розкладом, що затверджується деканатом та керівництвом кафедри, оформлюється відповідним договором з студентами та викладачами

#### **Критерії оцінки знань та вмінь під час підсумкового контролю (ПК)**

**Відмінно (“5”)** - Студент правильно, чітко і логічно і повно відповідає на всі стандартизовані питання поточного білету. Стабільно правильно вживає анатомічні і хірургічні терміни. Робить узагальнення матеріалу, доповнює свою відповідь знанням додаткової літератури. Правильно ідентифікує хірургічний інструментарій і дає чітку відповідь про мету його застосування під час оперативного втручання.

**Добре (“4”)** - Студент правильно, інколи за допомогою пояснювальних питань, відповідає на стандартизовані питання поточної теми). Правильно вживає анатомічні і хірургічні терміни. З помилками проводить ідентифікацію хірургічного інструментарію і дає неповну відповідь про мету його застосування під час оперативного втручання.

**Задовільно (“3”)** - Студент неповно, за допомогою пояснювальних питань, відповідає на стандартизовані питання. Не може самостійно побудувати чітку, логічну відповідь. Неповно вживає анатомічні і хірургічні терміни. Правильно ідентифікує хірургічний інструментарій і дає неповну відповідь про мету його застосування під час оперативного втручання. Неправильно ідентифікує хірургічний інструментарій і не дає відповіді про мету його застосування під час оперативного втручання.

**Незадовільно (“2”)** - Студент не знає матеріалу або відповідає на поставлені питання поточної теми недостатньо, неповно, не може побудувати логічну відповідь, не відповідає на додаткові питання, не розуміє змісту

#### **Регламент підсумкового контролю.**

**Підсумковий контроль** проводиться на останньому практичному занятті та складається з етапів.

**I етап**– письмова відповідь на пакет з 30 тестових завдань (тривалість 20 хвилин.).

**II етап** - усна відповідь на 4 стандартизованих контрольних питання.

**III етап** - студент ідентифікує, встановлює показання для застосування та демонструє вміння володіти хірургічними інструментами на тренажерах ( п'ять питань екзаменаційного білету).

#### **Оцінювання підсумкового контролю**

ПК складається з суми балів за тестове завдання (до 30 балів) та усної відповіді на стандартизовані питання білетів та володіння хірургічними інструментами (до 90 балів).

Кожний пакет тестів містить 30 тестових завдань з усіх тем дисципліни. Кожне тестове завдання оцінюється в **1 бал**, максимальна кількість балів за тестові завдання

становить **30** балів, мінімальна – 0 балів, які входять до складу балів підсумкового контролю.

Кожний білет підсумкового контролю складається з 3 завдань: 2 стандартизованих контрольних питань за темами дисципліни та 1 питання з володіння хірургічними інструментами. Кожне 3 питань білета ПК оцінюється за 4-бальною традиційною шкалою та конвертуються у бали:

| Традиційна оцінка питань білета та практичних вмінь | Конвертація у бали питань білета та практичних вмінь |
|-----------------------------------------------------|------------------------------------------------------|
| “5”                                                 | <b>30</b>                                            |
| “4”                                                 | <b>25</b>                                            |
| “3”                                                 | <b>20</b>                                            |
| 2                                                   | <b>0</b>                                             |

Максимальна кількість балів за відповіді на стандартизовані контрольні питання та володіння хірургічними інструментами становить 90 балів, мінімальна кількість – 0 балів, які входять до складу балів підсумкового контролю.

Оцінка підсумкового контролю (ПК) складається з суми балів за тестове завдання, усної відповіді на стандартизовані питання білетів та володіння хірургічними інструментами. Максимальна кількість балів підсумкового контролю (ПК) дорівнює 120 балів (30 балів за тестові завдання та 90 балів за контрольні питання та володіння хірургічними інструментами).

#### **Оцінка успішності з дисципліни**

Оцінка успішності з дисципліни у балах ECTS визначається як сума балів оцінки поточної навчальної діяльності (практичні заняття, ICP та протоколи операцій) та оцінки підсумкового контролю.

Максимальна кількість балів, що присвоюється студентам при засвоєнні дисципліни – 200 балів, яка включає поточну навчальну діяльність – максимально 80 балів та підсумковий контроль (ПК) – максимально 120 балів.

**Дисципліна вважається зарахованою, якщо студент за поточну навчальну діяльність та за підсумковий контроль (ПК) набрав 111 та більше балів.**

Оцінка успішності студента з дисципліни є рейтинговою і виставляється за багатобальною шкалою і має визначення за системою ECTS та традиційною шкалою, прийнятою в Україні:

| Кількість балів за дисципліну | Оцінка за 4-ри бальною шкалою | Оцінка за шкалою ECTS |                                                                                 |
|-------------------------------|-------------------------------|-----------------------|---------------------------------------------------------------------------------|
|                               |                               | Оцінка                | Пояснення                                                                       |
| <b>170-200</b>                | <b>5</b>                      | <b>A</b>              | <b>Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)</b>         |
| <b>155-169</b>                |                               | <b>B</b>              | <b>Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)</b>                  |
| <b>140-154</b>                |                               | <b>C</b>              | <b>Добре (в цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)</b> |
| <b>139-125</b>                | <b>3</b>                      | <b>D</b>              | <b>Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)</b>                |
| <b>111-124</b>                |                               | <b>E</b>              | <b>Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)</b>                  |

|        |   |    |                                                                 |
|--------|---|----|-----------------------------------------------------------------|
| 60-110 | 2 | FX | Незадовільно<br>(з можливістю повторного складання)             |
| 1-59   |   | F  | Незадовільно<br>(з обов'язковим повторним вивченням дисципліни) |

**При отриманні незадовільної оцінки із дисципліни в межах 60-110 балів (FX)** студент має право на повторне складання підсумкового контролю не більше 2-ох (двох) разів: один кафедральній комісії за участю завкафедри, другий раз – комісії за участю завідуючого кафедри та декану (заступника декану) за графіком в врахуванням інтервалу між спробами не менше 3 днів, який складає кафедра та узгоджує з деканом. Графік повторного складання дисципліни повинен вклатися в термін до початку нового навчального року.

**При отриманні незадовільної оцінки із дисципліни в межах 1-59 балів (F) або не допуску до ПК** студент має право повторно вивчити дисципліну на платній основі за окремим договором з адміністрацією університету в канікулярний період за окремим навчальним розкладом, що затверджується деканатом та керівництвом кафедри, оформлюється відповідним договором з студентами та викладачами.

Студенти, що пройшли повторне навчання складають відповідний ПК та отримують оцінку за розкладом ПК, передбаченим для студентів, що отримали оцінку FX. Рішення приймається керівництвом ВНЗ відповідно до нормативних документів, затвердженим в установленому порядку.

#### **11. Методичне забезпечення**

- методичні рекомендації до кожного практичного заняття
- методичні рекомендації для виконання самостійної роботи до кожного практичного заняття
- методичні рекомендації для написання протоколів оперативних втручань
- база тестових завдань для кожного практичного заняття
- база ситуаційних задач для кожного практичного заняття
- перелік стандартизованих питань для контрольного заняття
- база ситуаційних задач для контрольного заняття
- база тестових завдань для ПК
- перелік стандартизованих питань для ПК
- Перелік практичних навичок

#### ***Перелік стандартизованих питань для ПК***

1. Принципи і етапи оперативних втручань.
2. Класифікація оперативних втручань
3. Клінічна анатомія лобово-тім'яно-потиличної ділянки (межі, шари тканин, кровопостачання, іннервація).
4. Гематоми м'яких тканин лобово-тім'яно-потиличної ділянки
5. Клінічна анатомія скроневої ділянки мозкового відділу голови
6. Клінічна анатомія соскоподібної ділянки мозкового відділу голови. Трепанакційний трикутник Шипо
7. Антротомія.
8. Клінічна анатомія мозкових оболонок та міжоболонних просторів
9. Кровопостачання головного мозку
10. Схема черепно-мозкової топографії.

11. Первинна хірургічна обробка черепно-мозкового ран
12. Хірургічна анатомія та принципи оперативного лікування гематом порожнини черепа.
13. Декомпресивна трепанація черепа.
14. Кістково-пластична трепанація черепа
15. Клінічна анатомія щічної ділянки. Судинно-нервові утворення. Поверхневі і глибокі нагнійні процеси і їх оперативне лікування.
16. Клінічна анатомія привушно-жувальної ділянки.
17. Клінічна анатомія привушної залози.
18. Клінічна анатомія глибокої ділянки лица. Шляхи поширення гнійних процесів.
19. Передній і задній відділи біляглоткового простору, заглотковий простір. Анатомічні утворення, розташовані в них. Шляхи розповсюдження нагнійних процесів.
20. Артеріальне кровопостачання лица та його особливості.
21. Венозні системи черепно-мозкового та лицевого відділів голови, їх зв'язки.
22. Клінічна анатомія трійчастого нерва.
23. Клінічна анатомія лицьового нерва.
24. Клінічна анатомія твердого та м'якого піднебіння.
25. Клінічна анатомія язика (кровопостачання, іннервація, лімфовідтік ).
26. Клінічна анатомія зубів: будова, іннервація, кровопостачання. Анатомічна, клінічна і міжнародна формули молочних і постійних зубів. Поняття про прикус.
27. Клінічна анатомія порожнини і придаткових пазух носа.
28. Первинна хірургічна обробка ран лица.
29. Розтин лобної пазухи.
30. Розтин гайморової пазухи.
31. Резекція верхньої щелепи.
32. Резекція нижньої щелепи.
33. Біляглоткові і заглоткові флегмони лица (внутрішньоротові і позаротові розтини при них).
34. Флегмони очниці, щічної і виличної ділянок лица (внутрішньоротові і позаротові розтини при їх лікуванні).
35. Флегмони привушно-жувальної ділянки лица (внутрішньоротові і позаротові розтини при їх лікуванні).
36. Позаротовий спосіб туберальної анестезії (показання, техніка).
37. Внутрішньоротовий спосіб туберальної анестезії (показання, техніка).
38. Позаротовий спосіб інфраорбітальної анестезії (показання, техніка).
39. Внутрішньоротовий спосіб інфраорбітальної анестезії (показання, техніка).
40. Палатинальна анестезія (показання, техніка).
41. Різева анестезія (показання, способи, техніка).
42. Центральна анестезія верхньощелепного нерва
43. Внутрішньоротовий дактильний спосіб мандибулярної анестезії
44. Позаротовий спосіб мандибулярної анестезії.
45. Аподактильний спосіб мандибулярної анестезії.
46. Центральна анестезія нижньощелепного нерва.
47. Клінічна анатомія фасцій шиї
48. Клінічна анатомія надгруднинного та превісцерального клітковинних просторів шиї. Розкриття флегмон цих просторів.
49. Клітковинний простір піднижньощелепного трикутника шиї. Розкриття піднижньощелепної флегмони.
50. Клінічна анатомія сонного трикутника шиї, його практичне значення.

51. Клінічна анатомія лопатково-трахеального трикутника шиї. Практичне значення.
52. Клінічна анатомія глотки та шийного відділу стравоходу
53. Клінічна анатомія щитоподібної залози.
54. Клінічна анатомія гортані та шийної частини трахеї.
55. Особливості ран шиї. Первинна хірургічна обробка ран шиї.
56. Ваго-симпатична блокада за О.В.Вишневським і М.Н.Бурденко.
57. Принципи субтотальної, субкапсулярної струмектомії за О.В.Ніколаєвим.
58. Хірургічне лікування ретровісцеральної та превертебральної флегмон шиї.
59. Оперативний доступ до сонних артерій в сонному трикутнику.
60. Трахеостомія.
61. Конікотомія.
62. Вроджені серединні і бокові кісти та свищі шиї (походження, принципи хірургічного лікування).
63. Операція Ванаха.

***Перелік практичних навичок, якими повинен володіти студент при вивченні дисципліни***

1. Демонструвати вміння користуватись загальними хірургічними інструментами для розтину тканин, допоміжними, для тимчасової зупинки кровотечі, для з'єднання тканин, для утримання та фіксації тканин.
2. Демонструвати вміння робити розтин м'яких тканин.
3. Демонструвати вміння зав'язувати хірургічні вузли.
4. Демонструвати вміння з'єднувати м'які тканини.

**12. Рекомендована література**

**Базова**

1. Ахтемійчук Ю.Т., Ю.М. Вовк, С.В. Дорошенко; О.Б.Кобзар; М.П.Ковальський; Л.Первак;В.І.Півторак;К.О.Прокопець;Н.Ю.Радомська;О.А.Радомський;
2. М.В.Пархоменко; Т.Т.Хворостяна //Оперативна хірургія і клінічна анатомія - Київ, ВСВ "Медицина", 2018 . – 504 с.
3. Короткий курс топографічної анатомії та оперативної хірургії: навчальний посібник. /Півторак В.І., Кобзар О.Б., Шевчук Ю.Г. - Вінниця. Нова книга, 2015,- 224 с.
4. Короткий курс клінічної анатомії та оперативної хірургії: навчальний посібник / В.І.Півторак, О.Б.Кобзар, Ю.Г.Шевчук. – Вінниця : Нова Книга, 2019. – 224 с.
5. Півторак В.І., Проніна О.М., Вовк Ю.М., Гнатюк М.С., Антіпов М.В.та інш. Оперативна хірургія і топографічна анатомія голови та шиї: ( Підручник ) - Вінниця: Нова Книга, 2016. – 312 с.

**Допоміжна**

1. Бурих М.П. Топографічний підхід до вивчення тіла людини. – Харків, 2005. – 300 с.
2. Вайда Р.Й.// Основи клінічної анатомії та оперативної хірургії.Лекції. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2001.- 464 с.
3. Кирпатовский И.Д.,Смирнова Є.Д. Клиническая анатомия. В 2 книгах.Учебное пособие. – М.:Медицинское інформаційное агентство, 2003. – 821 с: ил.
4. Попов А.Г., Красницький В.К., Горовенко В.И. Учебное пособие «Тестовые задачи» по курсу оперативной хирургии и топографической анатомии. Одеса, 2004 – 120 с.
5. Сергиенко В.И., Петросян Э.А., Фраучи И.В. Топографическая анатомия и оперативная хирургия: В 2 т./ Под общ. ред. акад. РАМН Ю.М. Лопухина. М.: ГЭОТАРМЕД, 2001. Т1. 832 С.: ил.
6. М.С.Скрипніков (ред.). Оперативна хірургія і топографічна анатомія. Київ, Вища школа, 2000.



### **13. Інформаційні ресурси**

[www.doktor.ru](http://www.doktor.ru)

[www.medscape.com](http://www.medscape.com)

[www.meduniv.lviv.ua/links/](http://www.meduniv.lviv.ua/links/) Best World Medical Sites Collection for Health Professionals and Medicine Students

[www.rusmedserv.com](http://www.rusmedserv.com) Русский медицинский сервер

[www.rmj.net](http://www.rmj.net) Русский медицинский журнал

[www.rusanesth.com](http://www.rusanesth.com) Русский анестезиологический сервер

[www.thelancet.com](http://www.thelancet.com) Ланцет - хирургический интернет-журнал.

[www.gamgam.boom.ru](http://www.gamgam.boom.ru) Медицинская библиотека

[www.bsmu.edu.ua/files/CAS/](http://www.bsmu.edu.ua/files/CAS/)

[www.surgery.by/index.php](http://www.surgery.by/index.php)

[www.nbu.gov.ua/portal/chem\\_biol/kaoch/texts.html](http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/kaoch/texts.html)

[www.surgeryadvance.com/](http://www.surgeryadvance.com/)

<http://www.worldcat.org/>

<http://youalib.com/>

<http://elibrary.ru/defaultx.asp>

<http://worldwidescience.org/>

<http://www.medbook.net.ru/19.shtml>